

דפי לימוד בחברותא – מקומה של החברה בשכול של הפרט

ראש חודש ניסן. יום חנוכת המשכן, יום חגיגי. אך במהלך החגיגות הללו נדב ואביהוא, בניו של אהרון, נכנסים למקדש וקורה אסון והם נפטרים. תגובתו של אביהם - זעקה אילמת: "וידום אהרן". המפרשים הציעו פרושים שונים לפשר הדומיה של אהרון:

מדרש ספרא:

"נכנס משה אצלו והיה מפיסו. אמר לו: אהרן אחי, מסיני נאמר לי "עתידי אני לקדש את הבית הזה - באדם גדול אני מקדשו". הייתי סבור או בי או בך בית מתקדש. עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש. כיון ששמע אהרן כך - צדק עליו את הדין ושתק שנאמר "וידום אהרן."

אברבנאל:

"וידום אהרן - שנהפך לבו והיה כאבן דומם ולא נשא קולו בבכי ובמספד כאב על בניים, גם לא קיבל תנחומים ממשה, כי לא נותרה בו נשמה והדיבור אין בו".

- מה פשר שתיקתו של אהרן לפי הפירושים השונים?
- מה ניתן ללמוד ממנה על הקושי של האבל לבטא את אבלותו?

תפקידה של החברה באבלות

בהמשך הדברים, נאסרת על אהרן ובניו האבלות, אך משה אומר משהו נוסף: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאַיִתְמָר בְּנֵי אֶהְרֹן וְלְאַשִׁיכָם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף וְאַחֲיֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכּוּ אֶת הַשָּׂרֶפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'". (ויקרא י"ו).

- מדוע לדעתכם צריך לומר לאהרן כי כל העדה כן תתאבל על מות הבנים?
- האם האבלות של העם תורמת לאהרן ובניו?

חכמים בחרו "לסמן" את האבלים בזמן העליה לרגל לירושלים. כך מלמדת אותנו המשנה במסכת מדות (פרק ב' משנה ב'): כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל, חוץ ממי שאירעו דבר, שהוא מקיף לשמאל.

- מה לך מקיף לשמאל?
- שאני אבל,
- השוכן בבית הזה ינחמך.
- מדוע לדעתכם ראו חכמים לפעול בדרך זו?
- מה ניתן ללמוד מכך על תפקיד החברה במציאות של אבל?

אל תרחק / זלדה

המְנַחֵמִים בָּאִים אֶל הַחֲצֵר
הַחֲצוֹנָה
עוֹמְדִים עַל יַד הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר פָּנּוּ אֶל גֵּיא צְלָמוֹת
וְאֵימָתוֹ סָבִיב סָבִיב.
עֲמִידָה עַל יַד הַשַּׁעַר כָּל יְכַלְתֶּם
שֶׁל מְנַחֵמִים לְשֵׁאת.
גַּם נִפְשֵׁי בְמַרְחָק פְּרִסְאוֹת
מִן הָאֲנִי שֶׁל הַבּוֹכָה. גְּזֵרָה הִיא.
יוֹצֵר לִילוֹת נְרוֹחַ
הֵלֵא נִגְדָד בְּכִי אֵים זֶה,
אֵל תִּרְחַק—
אֵל יַעֲמֵדוּ כְּחִיץ
מִלְיוֹנֵי שָׁנוֹת אוֹר
בֵּינָךְ וּבֵין אֵיב.

ביטויים שונים לאבל

אבלים שונים, נוהגים לבטא את הכאב בדרכים שונות. כך מספרת הגמרא במסכת שבת על בני זוג אשר בחרו בדרכים שונות: (מתורגם מארמית ע"פ שבת קנ"א עמ' ב')

"ר' חנינא מתה לו בתו ולא בכה.

אמרה לו אשתו: תרנגלת הוצאת מבייתך? (שאינך בוכה?)

אמר לה: שנים – שכול וערוון!!"

(לא די בצרת השכול שעלי להוסיף עליה גם עיוורון מרוב בכי).

- כיצד אשתו של ר' חנינא מפרשת את התנהגותו? מה ההיגיון בדבריה?
- כיצד אתם מבינים את התנהגותו של רבי חנינא? מה מבטא העדר הבכי?
- מה משקף הדיאלוג הזוגי בין רבי חנינא לאשתו?
- למה לדעתכם מתכוון רבי חנינא באמרו "שכול ועיוורון?"
- עם איזו דרך התמודדות אתם מזדהים יותר?

שתי דרכי התגובה לקושי, מתוארות גם במחלוקת חכמים (סנהדרין ק', ב') בפירוש הפסוק במשלי. (י"ב, כ"ה):

"דאגה בלב איש נשחנה". רבי אמי ורבי אסי: חד אמר: ישיחנה מדעתו, וחד אמר: ישיחנה - לאחרים.

• ספרו לחברותא, באיזו משתי הדרכים אתם נוהגים לבחור.

"אם תפגש אדם שבור

שב אתו

על סף השבר הארוך

אל תנסה לתקן

אל תרצה שום דבר

ביראה ובאהבת הזולת

שב אתו

שלא יהיה שם לבד.

(סמדר וינשטוק)

האם יש לניחוס אבלים התיישנות?

היחס הראוי לאדם שנפטר לו קרוב, משתנה עם חלוף הזמן. עם זאת, אנו למדים מדברי חכמים כי גם לאחר תקופה ארוכה, עדיין יש לתת את הדעת לקיומו של הכאב.

כך מנחים חכמים במסכת מועד קטן (כ"א, ב'):

"המוצא את חברו אבל בתוך י"ב חדש - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלמו. לאחר י"ב חדש - שואל בשלמו ואינו מדבר עמו תנחומין אבל מדבר עמו מן הצד.

א"ר מאיר: המוצא את חברו אבל לאחר י"ב חדש ומדבר עמו תנחומין למה הוא דומה?! לאדם שנשברה רגלו וחיתה (התרפאה) מצאו רופא ואמר לו: כלך אצלי (בוא אלי) שאני שוברה וארפאנה, כדי שתדע

שסמנני שלי יפין! (שהתרופות שלי טובות).

• מדוע אין "לנחם" לאחר חלוף שנה?

• תנו דוגמה לאפשרות ש"מדבר עמו מן הצד"

• מה אנו יכולים ללמוד מכך ש"מדבר עמו מן הצד" גם לאחר חלוף שנה?

המורכבות שבניחוס האבלים

"החפץ להיות מנחם מהימן, מלאכתו אינה קלה כלל, מצד אחד הוא צריך להתמודד עם רתיעתו ופחדו מפני המוות והשכול, ומצד שני הוא צריך לאמוד בזהירות היכן מצוי האבל מבחינה נפשית, כדי שיוכל להחליט מה רצוי לעשות או לומר, וממה רצוי להימנע. היכולת לעמוד במשימה זו אינה נחלת הכל ... מנחם הסבור כי בידי להציע ניחומים מילוליים, אמור לוודא כי הדברים שיאמר יהיו "דברים שמתקבלין על הלב" (מגילה ל"ז, ע"ב) לא מילים שבלוניות, אלא דברים ההולמים את המיוחדות הסובייקטיבית של המעמד והשעה, כדי שהלב יוכל לקלוט אותם ולהסתייע בהם." (אליהו רוזנהיים, תצא נפשי עליך)

יד ורר לעולד האזרחי

דף זה הופק במסגרת שבוע המודעות לשכול האזרחי ביוזמת משפחת רבינוביץ הוריה של דסי. עמותת יקיר לי (ע"ר) - יד ולב לשכול האזרחי הוקמה במטרה לתמוך במשפחות שחוו אובדן של בן משפחה צעיר ממחלה או בנסיבות טרגיות אחרות. העמותה הוקמה בשנת 2015 ע"י פיני - אביה של דסי רבינוביץ שנפטרה לאחר מאבק ארוך ועיקש במחלת הסרטן.

yakirlyorg@gmail.com | 058-7542929 | www.yakirli.org